

**Njezino veličanstvo
knjiga još se drži,
samo to još mnogima
valja dokazati, a
posebno – nama
samima. Malo
samopoštovanja
molim!**

PODIJELI:

SOS (Sasvim osobno stajalište) - U vremenu masovnih medija u kojemu se svakodnevni jezik sve više puni jednoznačnim formulama i nepromišljenim jezičnim šablonama, Bagić nas u svojim esejima o pjesništvu, prema vlastitim riječima, podsjeća na „moć poezije i važnost (raz)govora o njoj“. – na te riječi naišla sam u najavi nove knjige poezije Krešimira Bagića. A nalazi se ona s pravom na mrežnim stranicama MH u ovakvom kontekstu: Krešimir Bagić, pjesnik, stilističar i kritičar, u knjizi *Republika stiha* okupio je više od 50 kritičkih eseja posvećenih suvremenom hrvatskom pjesništvu.

„Dokle god postoje knjižnice, ima šanse za čovječanstvo“ – to je pak citat T. S. Eliota , po sjećanju. Našla sam na stranici jednog nakladnika, a mnogi se ovih dana (samo)reklamiraju: ljeta je, pa se dio turističkog „kolača“ mogao i morao sliti i u taj dio naše čitalačke svakodnevice. Stoje te Eliotove riječi onako gordo (a nije travanj, vezan uz njegov najpoznatiji citat) na trećoj stranici – gdje se znaju pisati i posvete, a genijalni Eliot kao da nas opominje: pazite što radite. I paze neki. Pa pogledajmo tko to pazi i mazi knjigu i zašto i kako, a osobito poeziju. A za nju ne treba reći zašto, jer poezija sama za sebe govori, sama je sebi uporište i snaga. Nepresušna. Ma što bilo tko i ma gdje mislio o tome ...

Metafora lagano snene strukture podsjeća nas na puste otoke i - vrapce

I zato odmah na početku ovog razglabanja i promišljanja o knjizi našoj svakidašnjoj, o riječima koje život znače, o romanima i pjesmama, o tome gdje se i kako nude valja spomenuti emisiju *Metafora* Ivica Prtenjače, meni jednoj od, ako ne najboljoj, a onda među najboljim emisijama HRT-a / Hrvatskoga radija. Donosim nekoliko utisaka i opaski emisije emitirane nedavno, one s kraja srpnja, kojom prigodom je Ivica Prtenjača, njezin autor, koji je uvijek vodi svojim blagim, usredotočenim glasom, spomenuo kako je vodi već četiri do pet godina na HR I petkom uvečer od 20.15 do 22 sata. E, tom je prigodom on upravo progovorio o *Svetlacima* Krešimira Bagića, zbirci koja je postala i ostala kultnom među ljubiteljima poezije, (a tiskana je prvi put daleke 1989. godine), ali je prozborio i o tome (voditelj i urednik) kako mu je drago što je Bagić postao akademikom, iako to, citiram po sjećanju „i nije toliko važno za pjesnike.“ Točno.

Svidjelo mi se kad je istaknuo kako se nada da sretni ljudi slušaju *Metaforu* – pozlatile mu se te riječi (u današnje vrijeme kad mnogi sumnjaju, kad mnogi kritiziraju, i to najčešće bez argumenata, kad mnogi blate jedni druge, kad je neka „patnja“ i stvarna i izmišljena postala dijelom naših života dok radosti i opuštenosti i dobroti tu uglavnom nema mjesta lijepo je imati *Metaforu*). Jer, Prtenjača je optimist i ustvrdio je kako bi sigurno s knjigom otišli na pusti otok – mi slušatelji. Pa naravno. Jer oni drugi ni nisu dostojni *Metafore*...

Nakon mnogih pjesnika/inja i predivnih stihova, ali i predivne glazbe sjećanje na netom preminulu Sinead O'Connor, „pustio je“ i Help me making thought the night i mnoge druge. Taj spoj poezije i glazbe je nešto najbolje što čovjek može požaliti kad sluša radio, kad teži kontemplaciji, kad životu želi dati smisao, tj. pronaći ga u nutrini svoga bića. Predivno mi je „sjela“ opaska Ivičina kako i ljeti mislimo o zimi – kad čujemo vrapce koji su se smjestili u grmlju gdje im je ugodnije i toplije: pa tko od nas tu sliku i taj zvuk nema „u glavi“, u mislima u tragovima svoje suosjećajnosti. I onda Prtenjača o tome progovori. To znači biti čovjek ali i pjesnik, znači biti dobar, promišljati život u njegovu bitku, esenciji, značenju i dijeliti ga s drugima. I sigurno je jedno: radio je u ovom i mnogo drugih prigoda bolji i prisniji medij od televizije, ma koliko mi voljeli emisije s III programa HRT-a npr. da ih sad ne nabrajam, jer sam u Blogbusteru podnaslovljenom TVT često pisala o njima ...

Knjige kao dio turističkoga kolača (ali za dušu) nude se korisnicima i izvan knjižara i knjižnica

O Prtenjači samo dodajem: „Slušajte ga – nećete požaliti“, nego ću preći na knjižnice. Jer, ako ne kupujemo knjige posudit ćemo ih, pa i rezervirati ako treba (one popularne). A te iste knjižnice se natječu kako privući nove korisnike. Često se dogodi da knjižnice „zađu iz svojih zatvorenih u otvoreni prostor. Neki dan je poznati glumac animirao mališane da dođu posuđivati knjige s jedne vesele police - uzimati i vraćati ih – i nitko ih neće kontrolirati. Već to povjerenje govori o tome koliko su knjige stvar društvenoga morala, društvenoga promišljanja o pozitivni životu (za razliku od crnih vijesti i događanja oko nas).

Fenomen koji je ovoga ljeta više nego razvidan jest žešća/agresivnija ponuda knjiga (preplavile su ta podsjećanja na svake vrste naslova i sadržaja i sve medije), a sad već dolazim i na „teren“ nakladnika, jer oni moraju prodati određeni broj knjiga, inače im se ne bi isplatilo tiskati ih. Zato, opaska onako umetnuta ali svakako prihvatljiva u ovom kontekstu glasi: ne bi se tiskalo toliko knjiga da se one ne kupuju i ne posuđuju. Nije to svakako zadovoljavajući broj, ali svatko od nas može nešto napraviti. Jedan će knjigu odabrati i tiskati, drugi će je staviti na police, treći će je kupiti ili pročitati pa vratiti (ako je dijete u pitanju roditelj je, uz knjižničarku, tu dobrodošao i važan posrednik) ... Autor bi ipak trebao biti na prvom mjestu (onda klasici ali i suvremeni književnici i znanstvenici imaju prigodu ono što pišu „dostaviti“ čitateljima – ma koliko ih bilo), ali se bojim da nije tako.

Najzaslužniji dobiju najmanji dio novca, na žalost. Doista se divim prije svega književnicima i znanstvenicima koji, razvidno je, imaju svoje „poslanje“, ali i nakladnicima i knjižničarima bez kojih knjiga ne bi bilo (ima i tu privilegiranih, ali to je naša nacionalna boljka). Nakladnici su ovoga ljeta mnoge naslove dali s velikim popustom, ili išli na rješenje „plati dvije, kupi tri“, a isto vrijedni i za knjižničare: mladima daju besplatno upis ili im nude da praznike provedu kod njih na raznim radionicama: slikanja, odgovaranja na pitanja poput kvizova i sličnih aktivnosti. Nisu sve nužno ni vezane (samo) uz knjigu, ali ruku na srce: kad ste već u tom prostoru sigurno ćete zapaziti neku knjigu na polici, prelistati je i posuditi, zar ne? Književnici do tada moraju raditi i druge stvari uz pisanje da ne bi bili kruha gadni.

Umjesto (samo) imati važno je i biti, ali treba više odvojiti za pisce

Ipak, zašto ne biti optimist? Pa čovjek je oduvijek stvarao, pisao, bilježio svoje misli, nadmetao se s drugima, polemizirao. Po tome je čovjek – misaono biće. I onaj tko kasnije čita stvarnosnu ili fikcijsku književnost uvijek će imati neki doživljaj, neku temu za razgovor, neku misao više uglavi – pa da život bude sadržajni! Je li to utopija? Nije. Davno je prošlo vrijeme paljenja knjiga, davno su ljudi uništavali ono što je napisano, ali i to je paradoks: da im nije bilo važno, tim zločincima, ne bi palili knjige, ostavili bi ih „na životu“.

Još jedan paradoks; mnogi sad toliko materijalno stavljaju na pijedestal tzv. sreće da ih zanima samo kako imati a ne kako biti. Podsmjehuju se siromašnim umjetnicima, a oni su, ruku na srce, oduvijek bili tu negdje na marginama društva, jer se bolje osjećaju, razvidno je, kad pomalo pate i dovijaju se kako spojiti kraj s krajem, nego kad im teče „med i mlijeko“. Nova generacija pisaca nešto je progresivnija i aktivnija, bolje se snalaze s financijama, čak završavaju takve fakultete kako bi znali naplatiti svoj rad. I dobro je što je tako. Jer onu ranije spomenutu bol (nazovimo je i sjetom i melankolijom) uvijek će naći negdje usput – kod sebe ili kod drugih). Sreća da postoji Ministarstvo kulture i medija, da postoje donatori koji osnivaju zaklade i Zbirke djela velikih književnika, jer se time širi istina o značenju jednog malog naroda kakav je naš, a koji zaslužuje da se o njemu zna više u svijetu. Ne piše uzalud o tome Božo Skoko npr. u zadnjem Vijencu MH, daje se u istom dvotjedniku mišljenje poznatog Roberta Wilsona, redatelja, glumca, pisca, producenta i vizualnog umjetnika, koji ističe: Ako ne podržavamo umjetnost, nećemo je ni imati!

Dodala bih; ako nema kulture ima li nas?! Uopće, književna periodika je trenutno na visokom nivou, ali u dnevnim novinama - kako kad ... (sve je manje specijaliziranih novinara, a puno „stvaštara“ i za to nisu oni krivi nego vlasnici tih novina i oglašivači – oni sad zapravo, na žalost vode uređivačku politiku dnevnih uzdanja gdje je kultura „skrivena“ – osim ako se ne nađe neka afera a bilo ih je (od plakata splitskog ljeta pa dalje ...). Važno je međutim što Ministarstvo kulture i medija daje novce za tiskanje novih knjiga, za njihov otkup u knjižnicama, pa za književne manifestacije itsl. Počelo se i s akcijom čitanja od najranije dobi. I neka – navika se stvara dok je dijete malo ... Ali tu ima još dosta posla: ministrica Obuljen Koržinek s pravom je ponosna na postignuća, ali i ona trebaju ići dalje – nema stajanja ... Očekujemo to od nje i cijelog resornog ministarstva da se unutar vlade osiguraju novci – posebno za umjetnike, one prve kreatore lijepe riječi - koji su najvažniji!

No, vratimo se sadašnjosti i knjižarama: čini se kako se više nabavlja i traži stvarnosna književnost od one izmišljene, dakle bolje „prolazi“ po potražnji dokumentarističko nego beletrističko štivo. Zašto? Jer život pište romane – bio bi lakonski, ponešto duhoviti ali i pravi odgovor (mnogi autori krimića priznaju sami da ih je na pisanje potakla situacija iz stvarnoga života: neki zločin naravno, zlo u ljudskoj prirodi koje se eto ne da iskorijeniti). Dalje: iako je ljeto ljudi kao da žele shvatiti svijet oko sebe, jer uz sve ove žege, poplave, oluje, požare i pijavice, nagle promjene tlaka i slične nezgode i kojekakve strahote ... sve se to nameće kao *sine qua non* našega bivanja na ovome svijetu. Ipak, beletristika nije ugrožena niti će ikad biti. Jer, bijeg u maštu i snivanje i razmišljanje ono je bogatstvo koje daje nadu bez koje ne možemo.

Prevođenje knjiga daje nam prigodu na obje strane: upoznati one druge, a oni drugi nas

Dugoročno razmišljaju u Norveškoj, pa su u Oslu izgradili knjižnicu u koju će romanopisci pohraniti svoje još nedostupne knjige – da čekaju izvjesno vrijeme, mislim čak 100 godina. To je svojevrsni eksperiment. I inače u nordijskim državama književnici su stekli svjetsku slavu sasvim posebnim krimićima u kojima uz osnovnu priču (ili stravu i užas) na vidjelo izbija – psihologija, analiza ljudske osobnosti, odnosno odgovor na pitanje – što je to u ljudskom biću što ga nagoni na zločin?. Ljubomorni smo možda mi iz južnijih krajeva (da ne kažemo i manje bogatih društava) kao oni mogu i do 7 godina raditi jedan jedini roman, ali možda takvi primjeri „otvore“ oči mnogima.

Jednu važnu stvar ne smijemo zaboraviti. Spomenula sam Nordijce, ali i svi drugi pisci iz raznih zemalja jako su dobro predstavljeni kod nas. Imamo vrsne prevoditelje. A taj proces ide u dva smjera: naši prevode sa stranih jezika, ali ujedno prevode i naša djela koja se tiskaju u tim stranim zemljama. Krasna je to razmjena dobroga štiva. Jer, selekcija je tu uvijek prisutna. I kako reče prof. i novinar Matija Štahan u emisiji *Peti dan*: „Nikada trivijalna književnost ne može doseći onu visoku“. Nije on mislio na neko bahaćenje, neko „busanje u prsa“, stvaranje razlika među ljudima, nego činjenica je: postoje talentirani i manje talentirani književnici, zahtjevniji i prizemniji štioći. I o prijevodima netko odlučuje, o njihovoj kvaliteti. Evo ovih dana će biti odlučeno tko će dobiti cijenjenu nagradu *Josip Tabak*. Tu su onda naši najpoznatiji prevoditelji predstavljeni čak na FB – opet sam došla do novog medija koji ima i takve predivne stvari – da glas o tako kvalitetnim i vrijednim ljudima dopre do velikog broja čitatelja. Isto je i s e–knjigom. Koliko li je ona korisna onome tko želi u autu kad se vozi korisno iskoristiti vrijeme, ili „ponijeti“ je sa sobom a ne opteretiti prtljažnik auta primjerice?

A koliki dugi niz godina takve knjige uspješno nude korisnicima na posudbu u Hrvatskoj knjižnici za slijepe? O tome nam je imati spoznaju, to nam je cijeniti. Pravo blago imamo dakle i u knjigama i u medijima i na mnogim razinama. Jednostavno je: nećemo se osvrutati na zloguke proroke koji predviđaju „smrt“ književnosti i ostalih umjetnosti, jer , banaliziram, ali nisam daleko od istine – „kome ona treba“? ! Svi oni koji su na pravoj strani za knjigu rade veliki i pravi posao. Uostalom, znamo da zlo postoji, a ono se može pobijediti samo dobrotom i katarzom A gdje je nalazimo? U genijalnim umovima koji su je stavili na papir – za sva vremena !

Namjeravala sam u ovome tekstu spomenuti bojne knjige i strane i domaće, veliki broj nakladnika, načine na koje se oni dovijaju „osvojiti“ čitatelja, ali nemoguće je to obuhvatiti jednim tekstom. Rade se i rang liste najčitanijih knjiga ljeti (ali to ako nije na nivou statistike svakako je o obliku (ne)prepoznatljive reklame“...), 100 najboljih, onih koje će vas razveseliti, one koje će vas (samo) poručiti kako bolje/pozitivnije (i to je upitno, a li eto – neka sad ostane na tome) živjeti ... Ma, svašta se na tržištu nudi, pa koristi (čita, upija, promišlja). Zato, ostanimo skromni, ljetu se bliži kraju, jesen će doći prije nego li i mislimo, pa samo poručimo: čitajmo ljudi, po tome smo ljudi...

Tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije temeljem Programa ugovaranja novinarskih radova, tema je Umjetnost u potrazi za tumačima i publikom, a vrijedi i obrnuto (Poticanje Kvalitetnog novinarstva 2023.)